

— Як тебе звати?

— Калина.

Любомир здивовано зводить брови й перепитує:

— Може, Килина?

Усміх сонячним зайчиком спалахує на губах у дівчини:

— Ні, Калина... Хіба не чув такого імені?

— Хто тебе так назвав?

— А батько з матір'ю. — Та й, поспішаючи вибалакатися, так і сипле лункими словами-дзвониками. — Я була маленька, то не пам'ятаю, як вони мене називали. Ми сюди приїхали з Чорнобиля, я тепер живу у баби Явдохи, а батьки десь поїхали на заробітки, бо в цьому селі для них немає роботи. А ти Любомир, правда? Мені баба Явдоха казала, що ти Любомир, я й не чула такого імені.

— А ти Калина, о!

— Ти Любомир, о!

Й вони радісно регочуть: дівчина регоче з того, що хлопець — Любомир, а хлопець регоче з того, що дівчина — Калина. Обом цієї миті здається, що це справді смішно, а тому й сміються, не ображаючись одне на одного...

Того пам'ятного дня їхнього знайомства Любомир через луги біжить до своєї хати — й несподівано зупиняється перед кущем калини у

кетягах зелених ягід. З якимось оторопінням дивиться, наче вперше бачить, навіть обачно торкає пальцями різьблені листки, й кетяг ягід торкає.

— Гм, Калина...

Після розмови з чорнобильською дівчиною Калиною йому чогось так чудно, що цей кущ — також калина.

Мовби цей кущ — також дівчина.

Але яка це дівчина? Кущ — і годі... От якби цей кущ одягнути так, немов дівчину, — і в спідницю, і в кофтину, і хусткою запнути... Й Любомир сам сміється зі своєї вигадки...

Відтепер йому варто побачити десь у селі калину, як у нього мимоволі злітає з язика:

— О, калина!

Бо весь час чомусь думається про чорнобильську переселенку Калину. Або злітає з уст:

— О, зозуля сіла на калину. Або:

— О, як вітрисько гне калину. Або:

— О, ще зелені ягоди на калині, й коли досягнуть?..

І на їхньому обійсті росте калина, біля воріт. Прокинеться вранці Любомир — у вікно видно калину. Квапиться куди з подвір'я, то калина проводить, повертається додому, то калина зустрічає. І до чого додумався Любомир? Знайшов у скрині, в прискринку, материну червону

бинду (колись у дівочтві чорне волосся собі перев'язувала, тепер не перев'язує) — й пов'язав угорі на калиновому стовбурі! Якось мати питає в нього:

— Ти моєю биндою перев'язав калину? Мовчить Любомир.

— А нащо ти материну бинду — і на калину?

— Стара бинда... Хіба негарно? — зрештою озивається.

— Та гарно, — задумавшись, каже мати. — Наче молода дівчина стоїть надворі.

— Еге! — регоче Любомир.

— Стоїть і стоїть... Жде когось... Хай стоїть у бинді, може, когось і дочекається... А ти, синку, з отією переселенською товаришуєш? То занеси їй оцю голубу косинку, я в райцентрі купила для неї. Може, невісточка для мене виросте.

— Що? — аж пашать щоки в сина.

— Тільки не додумайся запнути нашу калину біля воріт, а їй таки занеси.

— Що?! Й набалакаєте ото... Косинка... І як я понесу?

— Ногами, ногами...

Любомир бере косинку, вже б і біг віднести, а ноги чомусь не несуть. Бо як віддасть, бо що скаже? Зрештою, зважується, прибігає до Калини, що під хатою поміж мальв годує курчат.

— Ось, візьми!

— Що це таке?

— Хіба я знаю? Мати моя дала тобі.

— Ой, косинка голуба! Славна яка...

— Вам усе славне, аби тільки обновка, — бурчить Любомир так, як іноді бурчить батько на матір... — Ану запнися.

Здається, ще не встиг сказати, а вже косинка в неї на голові, а вже вона в голубій косинці — як волошка польова.

— Гарно? — питає, пританцьовуючи.

— Вам в усьому гарно, — бурчить.

А вже через кілька днів мати посилає Любомира до Калини — віднеси та віднеси їй слоїчок меду. Хлопець спершу й слухати не хоче — то занеси їй голубу косинку, а це вже мед? Хай росте невісточка, еге? Не хоче він мед нести, й не хоче невісточки, от!

— Ти не бачиш, як вона змарніла? — мати йому. — їй треба мед їсти, бо вона чорнобильська. Хай щодня закроплюється.

Любомир жартує:

— Ви що за косинку говорили? Аби я на нашу калину під ворітьми не запнув? То я нашій калині оцей мед згодую!

Але бере слоїчок меду — і повз їхню калину йде в хату під кручею, де в рідної баби Яв дохи живе чорнобильська дівчина Калина.

— Ти вишиваєш? — питає, побачивши її поміж мальв за вишиванням.
— Тобі мати передала меду, щоб закропилася.

А Калина, взявши мед та поставивши під мальвою, і так головою крутне, й так крутне, аби Любомир побачив, що вона — в голубій косинці. Він вдає, що не розуміє, чого вона головою крутить.

— Чого ти весь час сидиш у квітнику? — питає Любомир. — Давай побігаємо по нашому селу, я тобі покажу щось.

— Хіба у вашому селі є щось цікаве?

— О! Ходімо на річку, я тобі покажу качині гнізда в очеретах.

— А що в тих качиних гніздах?

— Ну... Качки там сиділи, каченят висиджували!

Калина водить голкою з ниткою, вишиває на шматині білого полотна, туди-сюди крутить головою в голубій косинці.

— Сам піди подивися, а мені розкажеш.

— Як я тобі розкажу? Це треба самій дивитися... Я тебе посаджу на човен, попливемо на човні!

— А ти не вмієш розказувати? Подивишся — й розкажеш. Бо мені чомусь не хочеться. І нецікаво дивитися на качині гнізда. Отак би сиділа й сиділа під бабиною хатою й нікуди не йшла.

— Ти що, стара баба, щоб сидіти сиднем під хатою?..

І, розгнівавшись, тікає від неї. Бо ж так хотілося піти з Калиною до річки, сісти в човен, пошукати в очеретах качині гнізда. Бо як можна розповісти про них? Качині гнізда треба самому дивитися своїми очима.

Гм, а що б таке нагледіти, щоб потім їй розказати? Бо Калині чомусь не ходиться, а лиш сидиться під хатою, й справді змарніла з лиця, і в очах її прозорий сум. Ото й бачить стільки літа, скільки літа в баби Яв дохи під хатою...

Либонь, не так давно подався Любомир гасати по селу, не так багато минуло часу, як дивиться Калина — він уже вихором летить назад:

— Гайда, побігли!

— Куди?

— Кидай своє вишивання, ще вишиєш. Бо полетять!

— Хто полетить? Куди полетить?

— Та хутчій, хутчій! — нетерпеливиться йому. — Я прибіг до річки, а там гуси й качки, а отако віддалік, на плесі, двоє лебедів! То побігли дивитися лебедів, ти ж іще ніколи не бачила!

Калина поволі зводиться з ослінчика, нарешті ладна бігти з Любомиром до річки, бо ж кому не закортить подивитись на лебедів. Але скоро в'яне з лиця — і вже їй нікуди не хочеться.

— То й що з того, що лебеді? — каєсе.

— Подивишся, дуже славні, я сам ще не бачив.

— Може, вони вже полетіли, я тільки марно подамся до річки.

— Але ж це лебеді! — аж витріщається Любомир. — Чогось вони залетіли до нас, ходімо.

— Вони вже полетіли.

— Ех, ти! — Ніяк не годен второпати, чому їй не хочеться до річки, щоб поглянути на білосніжних лебедів. — Більше до нас не прилетять, а ти...

Усмішка на її тихому лиці тане так, наче торішній сніг...

А то якось улітку збирається на грозу, хмари клубочаться в небі, за селом потемніли поля, птиці над землею не летять — пружкий вітер несе їх, як листя, і грім у грозових високостях прокочується. Задиханий, із мокрим чубом, убігає Любомир у хату до баби Явдохи — так і є, сидить Калина в голубій косинці за столом, щось малює в зошиті.

— Гроза!

А вона, малюючи, мовби не чує.

— Гроза! Послухай-но, як гримить грім! Калина зводить очі над зошитом, спокійно

дивиться у вікно. І, стелюючи плечем, знову малює. Удари грому розлягаються над хатою, аж тонко деренчить склянка на підвіконні. Обличчя в Любомира спалахує рум'янцями — цвітом дикої ружі.

— Чуєш грім? То колісниця гуркоче в небі!

— Яка колісниця?..

— Пророк Ілля їде на колісниці, чуєш? І так гримить, бо сердиться.

— На кого сердиться? За віщо? Ти звідки знаєш?

— Мені розказувала моя баба Фросина... Пророк Ілля сердиться на всіх людей, що вони отакі от...

— Які?

— Ну, погані... Злі, брешуть одне одному, обманюють... І на землі так роблять, що земля не родить... Я вчора бачив, як дядько Задоя бив пужалном колгоспного коня. А тітці Степа-ниді хтось кинув у криницю дохлого кота — вона тепер по воду ходить до сусідів... Пророк Ілля сердиться на всіх, бо всі завинили.

— І на мене сердиться? — раптом питає Калина.

Від несподіваного запитання хлопець торопіє.

— Не знаю.

— А що я таке зробила, що пророк Ілля сердиться й на мене?

— Я не знаю, — нітиться Любомир. — Мабуть, ти не винувата ні в чому.

— Не винувата? — з надією питає Калина.

— Ага, не винувата! — каже він, бо справді, хіба вона могла в чомусь завинити? Знову розлягається грім надворі, блискає — і Любомир жвавішає, радий, що можна говорити про інше. — Побігли! То пророк Ілля їде на колісниці. Моя баба Фросина каже, що до нього можна підсісти в колісницю.

— Як? Де?

— Там, де небо сходиться з землею. Там колісниця торкається землі, треба тільки хутко вскочити в колісницю. І потім проїхати разом з ним у небі там, де грім та блискавки.

— Пророк Ілля може всіх узяти?

— Ні, не всіх. Баба Фросина каже — тільки дітей, тільки невинуватих. Щоб вони в небі проїхалися на колісниці. Ти ж невинувата, побігли!

— Аж у поле? Де небо сходиться з землею?

— На обрії, на пружку.

— І ти побіжиш доганяти колісницю?

— Побіжу! З тобою.

— То біжи... — Калина схиляється над малюванням — і через якусь мить зводить на нього сумні очі. — То чого ж ти не біжиш?

— А ти? Не хочеш?

Вона заперечливо хитає головою в голубій косинці.

— Не хочу. Не можу...

Коли, досадливо кусаючи губи, Любомир виходить надвір, то в небі розлягається протяжний грім. Вуркитливий, грім котиться над селом, котиться над полем, котиться над обрієм, — здається, не квапиться зумисне, щоб устигнути добігти до обрію, щоб ускочити до колісниці, яка там землю черкає, — й полинати в небесах разом із пророком Іллею.

Хлопець оглядається на сіни: може, одумається Калина, зараз вискочить, аби ще вспіти добігти до обрію, сісти в колісницю. От би проїхати в небесах у грозу!

Але Калини в голубій косинці немає й немає.

І він, мов у воду опущений, іде з чужого подвір'я, не помічаючи дощу. Ех, Калино, й чому ти така чудна? Й що з тобою коїться? І що б таке придумати, аби ти захотіла, аби не відмовилась?

Й так йому шкода, що скоро літо мине, вже минає, а вона так нічого й не побачить, бо її годі витягнути з хати.

— Ще занеси горнятко меду своїй чорнобильській невісточці, — якось каже мати, — бо марніє й марніє. Треба їй лікуватись, батьки її десь подалися на заробітки, досі нема додому, а баба Явдоха нездужає сама завезти онуку в лікарню. Скоро дозріє наша калина, то наламаємо, занесеш їй спілих ягід.

Принісши горнятко меду, Любомир каже дівчині:

— А над яром каштан зацвів!

— Бреши! — спокійно заперечує. — Каштани цвітуть весною, а скоро осінь.

— Весною цвів, а це вдруге. Не віриш — ходімо подивишся.

— Так я тобі й повірила — це ти мене хочеш виманити.

— Ось зараз візьму на руки — й понесу.

— Куди?

— А до каштана. Щоб ти подивилася — цвіте. Й несподівано Калина починає плакати.

— Чого ти плачеш? — сторопівши, питає Любомир.

— Не знаю. Сльози: самі течуть...

Чому ж вона йти не хоче й не може? Він би справді взяв її на руки — й поніс. До отого каштана, що вдруге цього року зацвів над яром.

— А в нас під хатою дозріває калина, — каже він. — Поможеш ламати кетяги?

— Поможу...

Чудне коїться з Любомиром: увесь час думає чомусь про неї, стоїть перед його очима — як жива, в голубій косинці. І хоч би де був, а по думки розмовляє з нею. Вже багато наслухався балачок і про Чорнобиль, і про чорнобильських людей, то знає про це велике горе. І Калина така хоровета — з тієї самої причини. Кажуть мати з бабою, що то в неї кров порчена стала, а коли порчена кров, то й світ білий не милий, то й жити не хочеться. Кажуть мати з бабою, що якби їй усю кров поміняти — полегшало б, як удруге б на світ народилася. Ото їй харчі всякі здорові треба — і мед, і молоко, і ягоди. А хіба у них молоко здорове чи ягоди здорові? Все тепер перевелось, боїшся їсти з городу картоплю чи буряк, боїшся пити воду з криниці, бо й з дужої людини станеш недужою, а хворій мало чим пособиш.

— А ягоди нашої калини допоможуть їй? — питає Любомир. — З неї здорові ягоди?

— Мають допомогти, калина завжди помічна...

Думається й думається про неї, і хоч би куди пішов чи щось побачив — розмовляє з нею, розказує їй.

У старому, забур'яненому колгоспному садку бачить лисицю, виходить лисиця з-за горіха, принохується, а як угледіла Любомира, що надумав зірвати яблуко-циганку, то завмирає. Потім неквапливо обертається — і біжить за горіх кудись у бур'яни. Спершу його морозцем ошпарює страх, а далі стає такий сміливий, що біг би слідом за лисицею.

І шкодує, що поряд немає Калини.

Вони удвох не побоялися б побігти за лисицею.

— Правда, Калино? — озивається вголос так, наче вона має чути його.

Дихає осінню, то й весілля грають у селі, й сурми горять у руках музик такі сліпучі, наче виплавлені з сонця. Любомир як почує весілля — вже він там, ніяк не годен наслухатися музики й ніяк не годен втямити, звідки береться музика — чи з блискучих інструментів, чи з грудей музик, і чому вона ллється й ллється, ллється й ллється така, що, здається, ти вже танцюєш у буйному гурті з танцюристами, танцюєш не сам, а з Калиною в голубій косинці. Й коли музика втихне в дворі під хатою, то йому так — наче натанцювався, ось тільки десь немає Калини...

— Де ти? — мовчки питає.

І так жаль, що її немає на весіллі.

Через село їдуть коні весільні, завітчані квітами, сиплють люди під ноги молодій та молодому всяку пашницю, мідні гроші, цукерки. Пишний коровай прикрашено рушниками й калиною. Півні горлають у срібні голосисті сурми. Поворозками бабиного літа пливуть пісні.

І Любомир біжить до Калини, бо де вона, де? Замкнено замшілі двері — ні баби Явдохи, ні Калини. Стукає в сіни, заглядає у вікна, в городі нишпорить, раз у раз поглядає на дорогу попід вишнями — нема.

Де ж вона?

Сідає на ослінчику поміж мальв, сидить і сидить. Усе здається, що вони ось-ось стануть перед ворітьми з дороги.

І весь час мимоволі перебирає в руках намисто. Цей червоний разок знайшов на узбіччі дороги, хотів віддати Калині, як же тепер?..

І чіпляє намисто на деревцяті біля воріт, на своєму обійсті.

І висить разок на деревцяті так, як висів би на шиї в дівчини.

Йде Любомир мимо деревцяти — мовби Калина проводить його чи зустрічає.

Тільки де ж вона справді вже котрий день бариться, що не видно додому?

А мати якось туманного ранку, по-осінньому студеного:

— Любомире, сьогодні облямуватимемо нашу калину, чуєш? Немає моєї чорнобильської невісточки, а то вона допомогла б нам.

— А де вона?

— Хіба не знаєш? Занедужала, кров у неї хвора, то баба Явдоха повезла онуку в лікарню до Києва. Вже з тиждень, як повезла. Ой, горе наше велике...

В Любомира терпне душа: от чому хата в баби Явдохи на замку, от чому нікого не видно там!

Ховаючи від матері зажурені очі, біжить надвір, ховається в малиннику. Заплющується, затуляє долонею очі, а коли розплющується — бачить матір, що з великим лозовим кошем іде до калини обламувати червоні кетяги. Не тя-млячись, вискакує з малинника, стає з розчепіреними руками перед кущем, узореним червоними ягодами.

— Не ламайте!

Мати здивовано дивиться на розпашілого сина, що не підпускає її до калинового куща.

— А що це з тобою, дитино?

— Мамо, не ламайте, не треба!

— Та що з тобою? Дозріли ягоди, пора обламувати... Це ти намисто почепив на дерево? — приглядається до разка на стовбурі.

— Я почепив! Я почепив...

— Як дівчині?

— Як дівчині! Як дівчині, — аж захилинається Любомир.

— Як невісточці?

— Як невісточці! Як невісточці...

— А я й не бачила досі.

— Почекаймо Калину з лікарні, тоді обламаємо. Хай видужує, авжеж, тоді обламаємо.

— Це така в тебе калина? Дорога така?

— Дорога така...

Журно зітхнувши, мати йде собі, а Любомир, схлипуючи, сідає під калиною, що сяє червоними ягодами та разком червоного намиста.

Наче дівчина.

Чорнобильська дівчина Калина.

Мати ставить лозового коша в сінях, дивиться в хатнє вікно. Й зітхає ще журливіше.

Бо, похнюпивши голову, сидить її Любомир на землі, під деревом, а те дерево в ягодах та в намисті — як дівчина.

Як чорнобильська дівчина Калина.